

## Popotnik med vojskami in državami

Življenjepis, Ivan Herbert Kukec, polkovnik Slovenske vojske

Rodili so me v Gradcu, v Avstriji 24. maja 1942. Mati me je zapustila v porodnišnici, ker babica ni hotela pankrta, čeprav me je oče v krstnem listu priznal. Oče je padel na ruski fronti. Kukci živijo med Slovensko Bistrico, Ormožem in Varaždinom. Moj ded je bil pred vojno direktor Sladkogorske tovarne papirja. Nemci so leta 1941 zahtevali, naj nadaljuje z vodenjem tovarne, kar je zavrnil in naredil samomor. Na upravni zgradbi je bila do privatizacije tovarne spominska plošča. Kot vojno siroto me je posvojil predvojni ljutomerski odvetnik dr. Adolf Salberger, doma iz Tržiča na Gorenjskem. Bil je član Sokolov in solunski borec, zato so mu Nemci ob okupaciji zaprli pisarno, naši pa mu po vojni niso dovolili nadaljevanja advokature. Družino je preživljal kot občinski uradnik. Imel sem lepo in skromno otroštvo.



**Slika 1:** Podporočnik Jugoslovanske ljudske armade Ivan Herbert Kukec leta 1965.

Veliko sem bil v naravi. Očim mi je pripovedoval zgodovino v obliki pripovedk o starih časih. Še preden sem šel v šolo, me je naučil brati in igrati šah. Štiri razrede osnovne šole sem obiskoval pri Svetinjah, takratno nižjo gimnazijo pa v Ljutomeru. Zelo me je zanimala tehnika, zato mi je očim leta 1952 naročil revijo Življenje in tehnika. Po končani »mali maturi« sem želel v srednjo tehniško šolo, ki je bila v Mariboru, a iz finančnih razlogov nedosegljiva. Vpisali so me v triletno tehniško vojaško šolo v Šentvidu pri Ljubljani, ki sem jo končal leta 1960. S činom vodnika sem ostal v službi v Šolskem centru Jugoslovanske ljudske armade v Šentvidu kot pomočnik predavatelja za predmet elektrotehnika. Leta 1961 sem bil napoten v Beograd, kjer sem opravil diferencialne izpite za maturo in nadaljeval šolanje na Vojaški akademiji kopenske vojske (VA KoV) v Beogradu, ki sem jo končal leta 1965.

Po končani akademiji sem bil s činom podporočnika napoten v prvo službo poveljnika voda v Prištino. Ko sem se malo seznanil z običaji in spoznal kulturne razlike med Slovenijo in Kosovom, sem imel občutek, da živim v naravnem muzeju iz srednjega veka, v katerem z velikimi težavami delujejo družbene in gospodarske vsebine dvajsetega stoletja. Preko članstva v Zvezi radioamaterjev Jugoslavije sem se vključil v sistem Narodne tehnike Kosova in s soglasjem poveljnika Vojaškega območja nudil pomoč pri uvajanju pouka tehnične vzgoje v osnovnih šolah po Kosovu. Za delovanje v Zvezi narodne tehnike Kosova sem prejel medaljo od Izvršnega sveta Kosova.

Štiri mesece po prihodu na Kosovo sem na srbsko novo leto, januarja 1966, občutil raznolikost in politiko takratne države. Kakor v vseh vzhodnih in mediteranskih območjih je bil tudi v Prištini v običaju večerni sprehod (korzo) po glavni prištinski ulici, ki je bil namenjen samo moškim. Po eni strani so se sprehajali Albanci in Turki, po drugi pa Srbi, Črnogorci in Romi. Plesov in družabnega življenja ni bilo, razen redko v hotelu Božur ali v Domu JLA. Edina zabava sta bili »pevaljki« v dveh gostilnah. Neporočeni častniki in podčastniki smo se na srbsko novo leto udeležili zabave v hotelu Božur. Drugi dan po zabavi so nas poklicali na zagovor v varnostni organ poveljstva vojaškega področja Priština in nas obtožili udeležbe na velikosrbski zabavi in napada na bratstvo in enotnost ter ugled JLA. V tistih časih je jugoslovanska politika vlagala veliko denarja za nerazvite v Kosovo, in dajala privilegije Albancem, želeč nevtralizirati Rankovićevo politiko. Branili smo se, da smo slišali glasbo v hotelu in vstopili, ker smo si želeli malo veselja, ki ga je v Prištini bilo malo. Verjeli smo, da veselica v hotelu, kjer je prespal tudi Tito, ne more biti prepovedana za pripadnike JLA. Podčastniki so bili kaznovani partijsko, častniki pa smo bili obtoženi na Vojaškem sodišču III. armade v Skopju, pod obtožbo, da smo sodelovali v propagiranju srbskega nacionalizma, rušili bratstvo in enotnost ter se zoperstavljali politiki Zveze komunistov. Podpolkovnik (Črnogorec) je bil odpuščen iz vojske, podporočniki in poročniki pa smo bili kaznovani z desetimi meseci zaustavljanja v činu, razen mene, ki sem dobil dvanajst mesecev. Zavračal sem obtožbo za srbski nacionalizem, ker sem Slovenec in nisem niti vedel, kaj je srbsko novo leto. Z obrazložitvijo, da sem se branil s slovenskim nacionalizmom, sem dobil višjo kazen kot Srbi. Takoj sem napisal zahtevo za odpust iz JLA. Zahteva je bila zavrnjena, ker sem po zakonu po končani Vojaški akademiji moral »odslužiti« deset let za brezplačno šolanje.

Dva dni pred napadom SSSR na Češkoslovaško leta 1968 so me premestili v Strumico za komandirja čete v 168. pehotni polk, 42. pehotne divizije v Kumanovu. Prispel sem zvečer in se skupaj z novim poveljnikom polka nastanil v Domu JLA. Ponoči naju je prebudil alarm, poklicali so nas v vojašnico. Odšli smo na bojne položaje proti bolgarski meji. Ne poveljnik ne jaz nisva nič vedela o polku in nikogar nisva poznala. Bivši poveljnik, kakor tudi moj predhodnik v četi sta bila na »dopustu«. Polk je bil znan kot slaba enota, zato so bile težave pri odhodu na položaje, ker veliko vozil, vključno s poveljnikovim ni delovalo. Usposobil sem kampanjolo iz moje čete in potem sva z novim poveljnikom obšla položaje. Seveda sem mu povedal o kazni, ki sem jo dobil kot »srbski nacionalist«. Ko je češkoslovaška kriza minila, se je poveljnik, bosenski Srb in borec iz leta 1941 pritožil na maršalat. Čez približno eno leto so mi vrnili čin in izplačali zaostale plače.

Leta 1971 sem v Sloveniji našel častnika Makedonca, ki je želel premestitev v Makedonijo. Od poveljnikov IX. in III. armade JLA, sva dobila soglasji za zamenjavo. Septembra 1971 sem bil razporejen v poveljstvo 417. artilerijskega protioklepnega polka na Ptuj. Od tam sem bil leta 1973 napoten na enoletno šolanje za poveljnike bataljonov in bil leta 1974 s činom kapetana I. klase, razporejen za namestnika poveljnika bataljona v 308. polku za zvezo v Ljubljani, kjer sem odslužil dolžnost poveljnika bataljona in pomočnika za operativne zadeve polka, opravil tečaje za RKBO in organizacijo usposabljanja vojakov in starešin. Od leta 1979 do 1981 sem bil na šolanju na Poveljniško štabni akademiji v Beogradu, kjer sem napredoval v čin majorja. Po končani akademiji sem bil razporejen v poveljstvo 345. planinske brigade v Kranju od tam pa leta 1982 v Republiški štab za Teritorialno obrambo Slovenije (RŠTO SRS). Leta 1983 sem bil postavljen za načelnika štaba 308. polka za zveze. Polk je leta 1982 dobil slabo oceno od Glavne inšpekcije narodne obrambe (GINO) zaradi nestrokovnega vodenja, zato je bila za leto 1984 napovedana povratna inšpekcija, ki je končala uspešno. V polk sem zunaj uradne formacije začel uvajati računalniško načrtovanje komunikacij. Nakup opreme izven finančnega načrta JLA je z razumevanjem omogočil takratni poveljnik IX. armade general Višnjič. Leta 1986 sem napredoval v čin podpolkovnika in bil postavljen za načelnika informatike IX. armade, kjer sem ostal do njene ukinitve leta 1989.

V letih 1987 do 1990 sem na povabilo takratnega načelnika GŠ JLA sodeloval v komisiji, ki je imela nalogo izdelati nov pravilnik o ocenjevanju bojne pripravljenosti po zgledu kriterijev in ocenjevanja v NATO. General Kolšek me je leta 1988 povabil v poveljstvo 5. vojaškega območja v Zagrebu, vendar sem povabilo zavrnil, kljub možnosti napredovanja v položaju in činu. V JLA sem bil odlikovan z medaljo za vojaške zasluge, z redom JLA s srebrnimi in zlatimi meči in redom JLA s srebrno zvezdo. Zaradi znanih dogodkov leta 1988 in po ukinitvi IX. armade JLA leta 1989, nisem želel ostati v poveljstvu ljubljanskega 14. korpusa in v enotah JLA. Zaprošil sem prijatelja in poveljnika TO Slovenije generalpodpolkovnika Edvarda Pavšiča za sprejem v RŠTO, kar je bilo v začetku leta 1989 realizirano.

Žal je bil tega leta general Pavšič predčasno upokojen zaradi nestrinjanja z novo doktrino teritorialne obrambe, ki so jo spisali v Beogradu. General Pavšič mi je pozneje povedal zanimiv dogodek, ki pove vse o odnosih med JLA in TO po aretaciji Janše. Poveljnik TO Slovenije in poveljnik IX. armade sta večkrat skupaj potovala z vojaškim letalom na sestanke v Generalštab v Beogradu. Po aretaciji Janše so se odnosi med JLA in TO tako poslabšali, da generala Pavšič, poveljnik TO Slovenije, in Višnjič, poveljnik IX. armade JLA, na poletu od Ljubljane do Beograda razen formalnega pozdrava nista spregovorila besede. General Pavšič je bil predčasno upokojen, zamenjal ga je letalski generalpodpolkovnik Ivan Hočevar, poslušni in prepričani izvrševalec ukazov armadnega vrha, kar je takoj začel dokazovati. Tudi to, da je bil za poveljnika TO, kot vojske izrazito pehotnega značaja, postavljen letalski general, dokazuje, da JLA ni iskala izvedenca za kopensko vojsko, temveč izvrševalca ukazov iz Beograda. Hočevar je ukazal napisati novo mnenje o doktrini TO, namesto tistega, ki ga je podpisal general Pavšič. Štab se je temu skrivoma uprl tako, da smo mnenje napisali, odposlali pa prej napisano. Proti koncu leta 1989 je v RŠTO prišla GINO in zahtevala, da štab napiše bojno povelje TO Slovenije, za kar je bila predvidena norma 6 ur za odlično oceno, vključno s podpisom poveljnika. Štab je povelje izdelal v normiranem odličnem času, vendar je poveljnik

general Ivan Hočevar brez razlage zavlačeval s podpisom tako dolgo, da je ocena padla na zadostno.

Maja 1990 je bilo po nalogu Generalštaba JLA orožje TO Slovenije odpeljano v skladišča JLA, razen tam, kjer so se temu odločno uprli poveljniki TO in občinska vodstva. Ukaz poveljnika TO za oddajo orožja je bil napisan v najožjem krogu treh častnikov RŠTO in pomočnikov za zaledje pokrajinskih štabov TO. Drugi častniki RŠTO in delavci podrejenih štabov TO so za odvzem orožja izvedeli, ko se je odvažanje orožja začelo. 17./18. maja 1990 sem bil operativni dežurni v RŠTO in nisem vedel ničesar o odvzemu orožja. Nekje dopoldne 17. maja je poklical na dežurni telefon nekdo iz predsedstva in povedal, da predsednik Milan Kučan želi govoriti z generalom Hočevarjem v zvezi z obvestili o odvzemu orožja, ki prihajajo s terena. Tajnica generala Hočevarja je predsedstvu sporočila, da general ni dosegljiv. Vedel sem, da je v pisarni, zato sem ga osebno obvestil o želji predsednika. Rekel mi je, da nima časa za pogovor s predsednikom. Po tem je nastalo mučno obdobje nesodelovanja med novim sekretarjem za obrambo Janezom Janšo, predsedstvom in Vlado RS ter RŠTO, ki je ostal brez vojske. Republika Slovenija je imenovala nove poveljnike pokrajin, general Hočevar pa je ostal brez vojske.

Dne 5. oktobra 1990 smo na sestanku RŠTO s poveljnikom 5. vojaškega območja, generalpolkovnikom Konradom Kolškom, izvedeli, da je Hočevar obvestil generala Kolška o tem, da Janez Janša pripravlja napad na RŠTO. Na tem sestanku sem generala Kolška obvestil o obnašanju generala Hočevarja. Kolšek je rekel pred vsemi: Ivan, tega nisem vedel. General Kolšek je pregledal seznam poveljnikov pokrajin TO, ki jih je imenovala Slovenija in se z njim strinjal. Generala Hočevarja v štabu nismo več videli. Odšel je v Beograd in bil med letalskimi napadi JLA na Slovenijo pomočnik načelnika GŠ JLA za vojaško letalstvo. Takšno stanje in ukrepi vrha JLA je bilo zame nesprejemljivo. Avgusta 1990 sem se preko Ivana Borštnerja, delavca 6. Uprave RSLO, (poznejši VOMO) in poveljnika ljubljanske pokrajine TO podpolkovnika Mihe Butare povezal z Andrejem Lovšinom, direktorjem 6. Uprave RSLO. Takrat je bilo sestajanje častnikov RŠTO in organov RSLO prepovedano. Zato sva se z Lovšinom sestala in spoznala v stanovanju podpolkovnika Butare. Po pogovoru s sekretarjem za RSLO Janezom Janšo sem bil vključen v priprave za osamosvojitvev. Seveda so čez nekaj časa za to izvedeli varnostni organi JLA, general Hočevar pa je ukazal, da mi odvzamejo ključe in pooblastilo za vstop v prostore, kjer je hranjen obrambni načrt TO. Dejansko ta ukrep ni škodoval mojemu sodelovanju v pripravah za osamosvojitvev, ker je bil vojni načrt TO neuporaben za osamosvojitvene priprave Slovenije. Tudi vojni načrt JLA je bil v podobnem stanju, kar je bilo dokazano z neuspehom JLA leta 1991. Ves čas od avgusta 1990 do 28. junija 1991, ko sem po dogovoru z Lovšinom zapustil JLA, sem deloval v 6. Upravi RSLO. Dobro se spominjam vprašanja žene, ko sem 28. junija zapuščal stanovanje, kam grem in kaj bo z njo in z otroki, saj bi jih JLA lahko izselila iz vojaškega stanovanja. Potolažil sem jo, da ne vem, kam grem in kdaj pridem ter ji zagotovil, da bo Republika Slovenija že poskrbela za njih. Od 28. junija do 31. avgusta leta 1991 sem deloval kot analitik vojaške situacije v varnostnem organu (VOMO) ministrstva za obrambo. Po odredbi Predsedstva Republike Slovenije sem bil redno povišan v čin polkovnika julija 1991. Čeprav sem se izogibal seznanjanju in sodelovanju v upravljanju zasežene opreme in orožja JLA, se informacijam o tem nisem mogel izogniti, ker

sem jih dobival v dnevni poročilih PŠTO in RŠTO. Tega nisem sprejemal z naklonjenostjo, kar sem povedal ministru na osebnem pogovoru in ga zaprosil za premestitev. Po premisleku je minister soglašal z mojim predlogom in me premestil v republiški inšpektorat za obrambo (RIO), ki ga je vodil Antun Šoštarich. Imenovan sem bil za republiškega inšpektorja za bojno pripravljenost z veljavnostjo od 1. julija 1991.

Nastajanje nove države in vojske je inšpektorjem RIO nalagalo naloge in obveznosti, ki niso značilne za inšpekcijske organe. V začetnem obdobju po osamosvojitvi ministrstvo za obrambo ni imelo vseh organov, in ni ministru zagotavljalo vseh strokovnih in povratnih informacij, potrebnih za vodenje obrambe. Zato je RIO sodeloval v pripravi in vodenju obrambnih vaj na državni ravni, spremljal preizkuse novih orožij in opreme, ustanavljanje kartografsko-geografske podpore, sodeloval v pripravi učnih programov, urejanju strokovnih razmerij v sistemu vodenja in poveljevanja ter delno nadziral materialno poslovanje, vzdrževanje materialnih sredstev in upravljanje nepremičnin. Inšpekcijski nadzor bojne pripravljenosti sem opravljal s spremljanjem izvajanja napovedanih ali nenapovedanih simulacij bojnih predpostavk, svetovanjem, razlago in nalaganjem popravkov v dokumentih, prenašanjem usmeritev ministra ter strokovnimi nasveti za odpravo pomanjkljivosti.

Rezultate inšpekcij smo v RIO strnili v enotna poročila, s predlogom organizacijskih in strokovnih ukrepov, in jih posredovali pristojnim organom ministrstva. RIO je prispeval k odpravi pomanjkljivosti in večanju kakovosti opreme za obrambne sile in ne nazadnje na podlagi predpisov odsvetoval nabavo sredstev za obrambo, ki niso bila dovolj preizkušena in kakovostna. RIO je prav tako nadziral in opozarjal na nenačrtno prodajo in odtujevanje nekaterih od JLA podedovanih materialnih sredstev in nepremičnin potrebnih za obrambo, prav tako pa opozarjal na nezadostno in nestrokovno vzdrževanje bojne tehnike.

Kot svetovalec NGŠ sem opozoril ministra na nedomišljen nakup letal Pilatus in odsvetoval »posodabljanje« tankov T-55, nabavo izraelskih vlečnih havbic ter opozoril na škodljivost pogostega izvajanja reorganizacij SV in njihovega ukinjanja, preden so se pokazali rezultati. V drugi polovici leta 1993 me je povabil na pogovor predsednik Vlade Janez Drnovšek, v zvezi z dogajanjem v specialni brigadi in splošnem stanju v Slovenski vojski. O tem sem pisno obvestil ministra za obrambo Janeza Janšo, ki mi je prepovedal pogovor z Drnovškom, kar sem spoštoval. Decembra 1993 me je minister Janša povabil na pogovor in mi predložil, da prvega januarja 1994 sprejemem dolžnost svetovalca načelnika generalštaba, kar sem z zadovoljstvom sprejel. Zavedal sem se, da me minister želi odstraniti iz inšpekcije, kar je naredil na kulturnem in zakonit način. Leta 1994 sem vodil izdelavo prve doktrine vojaške obrambe Republike Slovenije, ki je zaradi pomanjkanja strateških dokumentov nacionalne varnosti vsebovala tudi elemente strategije nacionalne varnosti. Sočasno sem sodeloval v skupini, ki je dala pobudo in 1995 ustanovila prvo strokovno publikacijo Slovenske vojske, VOJSTVO. V prvi številki sem prikazal vojaško doktrino in kritično prikazal navedbe, s katerimi se nisem strinjal, moral pa sem jih na zahtevo ministra vnesti v besedilo doktrine. Ko je bila publikacija natisnjena, je minister zahteval od mojega sošolca polkovnika Gorjanca, naj prereče kritične navedbe. Gorjanc je to storil na listu papirja, ki je bil pripet k vsakemu izvodu VOJSTVA.

Leta 1995 me je minister imenoval v skupino za uvedbo sistema kakovosti in projektnega managementa v Ministrstvu za obrambo. Za te potrebe sem obiskoval in končal šolo za projektni management Ekonomske fakultete Univerze v Mariboru. Leta 1995 in 1996 sva s polkovnikom Šteinerjem po nalogu načelnika generalštaba, generalmajorja Albina Gutmana, izdelala celovit organizacijski, kadrovski, formacijski predlog načrta razvoja in reorganizacije SV. Ta je predvideval zmanjšanje SV na okoli 10.000 aktivnih vojakov in do 30.000 vojaških obveznikov. Minister je načrt zavrnil brez strokovne utemeljitve oziroma brez obrazložitve.

Leta 1996 sem izpolnil pogoje za upokojitev in sem se upokojil tudi zaradi nestrinjanja z ministrom. Za službovanje v TO in potem Slovenski vojski sem prejel spominski znak Obrani domovino, bronasto medaljo generala Maistra, srebrno in zlato medaljo SV. Moram omeniti, da kot aktivni častnik JLA za sodelovanje v pripravah za osamosvojitve od avgusta leta 1990 do 28. junija 1991, ki je bilo zame in mojo družino najbolj tvegano in stresno obdobje, nisem dobil nobenega priznanja. Osebnostno menim, da so medaljo zaslužile moja žena in žene vseh, ki smo se odpravili v vojno, za katero niti približno nismo vedeli, kako se bo iztekla. Moja žena je ostala doma z dvema najstnikoma ob dejstvu, da je bil sin 100-odstotni invalid. Bila je brez službe, ki jo je v začetku 1991 izgubila zaradi tega, ker sem bil jaz oficir JLA. Direktorju ni smela povedati, da sem sodelavec 6. Uprave RSLO. V letih 1998 do 2001 sem predaval vojaški management na štabnih in višjih štabnih tečajih Centra vojaških šol v Poljčah. Leta 2000 sem z nekaj upokojenci SV oživil delo Društva upokojencev MORS in bil njegov predsednik do leta 2006, za kar sem prejel plaketo MORS za sodelovanje.

Ves čas sem član Združenja slovenskih častnikov in Združenja vojnih veteranov Slovenije, kjer s strokovnimi prispevki sodelujem pri izgradnji varne in državljanom prijazne države. Aktivno delujem v organih Zveze društev upokojencev Slovenije.

Ivan Herbert Kukec



**Slika 2:** Vodičnice pri Zapotoku, Ivan Herbert Kukec, kapetan I. razreda JLA, na poveljništem mestu bataljona za zveze leta 1974.



**Slika 3:** Diploma Kukca iz leta 1981.





**Slika 4:** Dražgoše leta 1982. Zalednik poročnik Cveto Kravanja, operativec major Jože Simerl, operativec major Ivan Herbert Kukec, poveljnik polkovnik Janko Habjan z ženo, načelnik za obveščevalne zadeve kapetan I. razreda Miha Butara, vodja patrolje rezervni desetar Ago Sarajlija. Major Kukec je bil iz Republiškega štaba Teritorialne obrambe Socialistične Republike Slovenije, vsi drugi pa so iz Mestnega štaba Teritorialne obrambe Ljubljana.



**Slika 5:** Med sobojevniki leta 1991. Polkovnik Teritorialne obrambe Republike Slovenije Ivan Herbert Kukec, podpolkovnik TO RS Vojko Pavlin, poveljnik 5. PŠTO Ljubljana in kapetan I. razreda TO Vojko Adamič, operativec v 5. PŠTO Ljubljana.





**Slika 6:** Druženje leta 1994. Levo sedi švicarski general, desno pa Ivan Herbert Kukec, med njima je bila ameriška poročnica, ki je bila Kukcu dodeljena za pribočnico.



**Slika 7:** Ivan Herbert Kukec, polkovnik Slovenske vojske.



**Slika 8:** Delo Zgodovinske komisije Zveze veteranov vojne za Slovenijo na terenu. Mitja Močnik, Vlado Žgeč, dr. Tomaž Teropšič, Ivo Herbert Kukec in Herman Jeseničnik. Brda 2016.